

JAK MLUVIT O VÍŘE

Není snad důležitější téma v našem hlásání než právě víra. Zdá se, že není pro hledajícího ani tak rozhodující, co věřit, ale co je víra sama. A tak se klade otázka: jak mohu pomoci hledajícímu? Jak je moje víra sdělitelná? Mohu, mám, smím o ní mluvit? Na takové a podobné otázky máme snahu odpovídat.

Tato stať chce metodou fenomenologickou a kerygmatickou ukázat několik kroků, jimiž je možno z lidského fenoménu víry postoupit k víře křesťanské zvlášť.

Lidská víra

Věříme víc, než jsme ochotni si připustit. Přijmout za své jen to, co rozumem dokážeme, ověříme atd., znamenalo by život redukovat na poměrně malý počet poznatků, život by byl nesmírně ochuzen, ne-li nemožný. Nesmíme podléhat této racionalistické pověře. Co by zbylo z minulosti, přítomnosti a budoucnosti, kdyby v nás byla zásadní nevíra?

Víra se opírá o minulost, dává potřebné zázemí naší přítomnosti; víra v budoucnost dává východiska, perspektivu.

Věřím něčemu, věřím někomu. Co tím chci říci? Především to, že nemám plnou jistotu, jinak bych řekl: Víím. Na druhé straně však mám zvláštní jistotu. Oč se opírá tato jistota? Když věřím něčemu (nebo v něco), mám nějaký důvod, ale ten není dostatečný. Kdybych jej neměl, měl bych pochybnost nebo bych odmítal vědět, o tom mluvit. Tedy skepse nebo nevědomost.

Víra „v něco, něčemu“ – je víra „věcná“. Víra v člověka, v druhého, je víra „osobní“, zvláštní osobní vztah k druhému. Když říkám: věřím ti, nemám rovněž plnou jistotu, ale věřím ti, protože jsi to ty. Když říkám: věřím v tebe, vyslovuji ti důvěru, spolehnutí, očekávání. Vycházím tedy z vlastní, sebejistoty, riskuji; ale to proto, že uznávám tvou hodnotu.

„Ve víře se jeví absolutnost druhého, proto není víry bez lásky“ (P. Teilhard de Chardin). Bez víry není přátelství, nejsou možné mezilidské vztahy, ba ani plnost vlastní osoby. Bez lidské víry není možný lidský život.

Tato lidská víra může být v praxi, tj. ve zkušenosti člověka, východiskem víry náboženské; teoreticky viděno – je její podmínkou, „transcendentní podmínkou“: bez jakékoli schopnosti věřit, věřit i člověku, není náboženská víra možná. Jsou ovšem ještě další podmínky a předpoklady; dříve však něco řekneme o víře náboženské samé.

Víra náboženská

Z lidského hlediska a tomu odpovídajícího popisu znamená náboženská víra „být zasažen bezpodmínečným; zprvu se jeví jako úžas, úchvat z něčeho posvátného, tušení něčeho, co mne zcela přesahuje, pocit, že jsem vposledku na tom závislý. Nejdřív je to skutečně „něco“, potom se to odhaluje a vnímá jako „božství“; teprve potom se vyslovuje, myslí, ctí a miluje – ten, koho nazýváme Bůh“ (M. Heidegger).

Tato víra má kupodivu nejdřív směr „vertikální“ – směřuje k Bohu spontánně a neartikulovaně. Je „odvahou k Bytí absolutnímu“ (P. Tillich). V reflexi dostává

rozměr „horizontální“: je zvláštním postojem k veškerenstvu, *příklonem k celistvosti skutečnosti*. V nejintimnějším setkání se stává teocentrickým chápáním existence a současně duchovního života člověka. I zde se opakuje dvojí zřetel víry: víra je vnitřním životem a zbožností: věřím v Boha, věřím Bohu (fides qua). Pak je víra přijetím pravd (fides quae), ta se projevuje zevními strukturami: naukou, kultem, institucemi. Ačkoli obojí zřetel náleží k plné víře – a také se v dějinách více nebo méně uplatnil – je mezi nimi stále napětí.

Stvořený řád dává objektivní možnost vědám a jeho vyklad dává předpoklady náboženské víře. Víra tedy není „vědecký světový názor“, víra nevzniká vědeckými úvahami a závěry, ale překračuje hranice jednotlivých věd. Víra není jen rozumovou strukturou, i když ji předpokládá. Víra je poznáním (které možno vědecky vyjadřovat – odtud teologie), ale nadto je moudrostí, obrácením, životem, nadějí a láskou.

V lidské zkušenosti jsou prvky, které odkazují nad sebe. Kromě důvěry v člověka je to důvěra v život a jeho smysl, důvěra v možnost dobra a pravdy. Náboženská víra je prohloubením lidské existence, ale nedá se z ní vyvodit; je volbou, svobodným rozhodnutím celého člověka k celistvosti skutečnosti, jak bylo řečeno.

Kvalitativně novou formou náboženské víry je víra křesťanská.

Křesťanská víra

Základem křesťanovy víry je Bůh, který se nám sdělil a stále nově sděluje slovem a činy. První nabídku Boží spatřujeme ve SZ, kde se Bůh zjevuje jako svatý, věrný, pravdivý, spravedlivý a slitovný; starozákonní člověk (a my s ním) přijímá Boží iniciativu s úctou a poslušností, oddaností a očekáváním, lítostí a nadějí.

Nejvyšším Božím sebesdělením člověku je vtělení Ježíše Krista. V něm se zjevil poslední platný smysl skutečnosti v aktivní a spásonosné Boží přítomnosti; v něm se také nejjasněji ukázaly ty prvky lidské skutečnosti a zkušenosti, které vedou k víře, v jeho celém životě a především v jeho zmrtvýchvstání (E. Schillebeeckx).

Obsahem naší novozákonní víry (fides quae) je tedy především sám Kristus, oslavený Pán, přítomný v Duchu svatém ve své církvi. „Naplnil se čas – a přiblížilo se Boží království. Obráťte se – a věřte evangeliu“ (Mk 1,15). Starozákonní očekávání končí, zaslíbení se naplnilo (a naplňuje!). Nastal nový, mesiášský čas — Boží království už je tu.

Podmínkou víry je změna smýšlení pro radostnou zvěst, která není jen informací, ale naplňováním nového věku novým způsobem Boží přítomnosti. Žádá se „obrácení“ od vlastní sebestřednosti a starého způsobu života, aby se mohl skrze křest zrodit člověk nový; žádá se „následování“ Ježíše Krista – musím „obléci Krista“.

Předpoklady křesťanské víry je „slyšení Božího slova“ – tj. přijetí a poslušnost.

Plody této víry jsou vědění a moudrost, světlo, život a láska, především však společenství, lásky, pravdy a života s Bohem. Boží věrnosti odpovídám svou věrností – „trváním v pravdě a lásce“ (Jan); je tedy způsobem myšlení a života, ctností, která se vztahuje k Bohu. Stejně však i k lidem – protože „víra bez skutků je mrtvá“ (Jakub)

Jistota víry se nezískává logikou rozumu, nýbrž sjednocením s Bohem, osobním vztahem ke Kristu a silou Ducha. Nemám vědeckou evidenci, nýbrž „věřitelnost“,

kteřá se opírá o věrohodnost sebesdílujícího se Boha. Nemáme důkaz, který by vynucoval souhlas – víra je živé uchopení svědectví o živém Bohu.

Naše víra je „láskou Otcovou, milostí Pána Ježíše Krista a společenstvím Ducha svatého“ (2 Kor 13,13). Víra je Božím darem nám a v nás – je spojena s ontologickou skutečností – účastí na Božím životě, *milostí*. Bůh se nám stále a vždy nově sdílí – už bez předmětných výpovědí, ale účinným sdílením světla víry. Otevírá mé svobodě možnost, abych se rozhodl odpovědět sebeotevřením Bohu (E. Schillebeeckx)

Má víra je (má být) mým osobním přesvědčením a osobním svědectvím. Není mým soukromým náboženským názorem, citem, zkušeností – i když zkušenost v ní má velikou úlohu. Tato zkušenost je také dějinná a společenská: má osobní víra je současně a podstatně vírou církve, *společenstvím víry*. Církev je první příjemkyní víry, uchovatelkou a hlasatelkou, obhájkyní a znamením víry – dokud Pán nepřijde. Protože víra není jen pojmovou hodnotou, je v církvi potřebné i učitelské poslání a zřízení, které střeží, učí a přibližuje té které době Kristovu pravdu. Toto poslání je i zvláštním charismatem učitelů, teologů; ale teologové jsou tím jen pomocníky budování církve na Božím slově, jsou větší nebo menší autoritou vědeckou. Autorita v církvi je odpovědností za ryzost víry a je svěřena pastýřům; nemůže (nemá) být byrokratickým rozhodováním, nýbrž službou zjevení a současně službou lásky (Schillebeeckx). Autoritě však náleží poslední, rozhodování.

Tento „církevní“ ráz nečiní z víry ideologii ani „nadstavbu“, protože víra je současně i mým osobním vyznáním a především darem milosti.

Křesťanská víra (osobní i ve společenství) není (nemá být) konfesijním dělítkem mezi církvemi; naopak je (má a musí být) jedním z nejhlubších pout ekumenické jednoty – spolu s láskou a modlitbou.

Život víry

Rozum proti víře? Špatně položená otázka. Viděli jsme, že víra rozum předpokládá – je přestup ze tmy do podivuhodného světla (1 Petr 2,9); rozum obohacuje – „Je drahocennější než pomíjející zlato“ (1,7); rozum zavazuje – „každý ať slouží druhým tím darem milosti“ (4,10). Věda proti víře? Ani to není správná otázka. Věda je i proti vědě; mohla by tedy být spíš proti teologii. Ale která z věd se obírá Bohem a Božími skutečnostmi?

Klasická teologie řešila tuto otázku tak, jak byla položena. Proto jaksi a priori stanoví, že mezi rozumovým poznáním a vírou nemůže být zásadní rozpor, protože týž Bůh dává přirozené světlo rozumu i nadpřirozenou víru (srov. 1. Vat., Konst. o víře 4).

Zdá se však, že je možno postoupit hlouběji – a to jak z pojetí Boha, tak z pojetí našeho přístupu k Bohu.

Skutečný Bůh, v kterého věřím (věříme), není jen „nad“. Je v samém jádru skutečnosti, středem všeho bytí, v nás a mezi námi. Je současně transcendentní i imanentní. Bůh–sám–o–sobě je filozofickou abstrakcí; Bůh živé víry je Bůh v nás a pro nás, mezi námi i před námi. Zajisté jej nelze podříditi našemu rozumu, našim představám – naopak, ty musíme ustavičně a důsledně očišťovat, prohlubovat a opravovat. Neboť Bůh je Tajemství. Ne záhada, problém – který se vyřeší nebo

nevyřeší. Bůh–Tajemství vystupuje ze skrytu jako stále nový – a zase do skrytu ustupuje, aby se stal opět novým zjevením. Nejen mysl, ale i srdce, celý člověk žije (má žít) toto tajemství a tímto tajemstvím. Tajemství zjevené ukazuje Boha, jaký je – žije Tajemstvím. Protože „ustupuje“ v skrytost, není víra jenom světlem, ale i tmou, čekáním, utrpením, zkouškou.

Ale Bůh je tajemství zjevující a utěšující – jak vidíme na „velikonoční víře“: otevírá i Písmo, rozněcuje srdce, otevírá oči, dává se poznat – a očím mizí. Aby hoře rozumu bylo překonáno, můžeme (musíme) v přístupu k víře rozlišit:

původ víry – ten je v Bohu, protože víra je dar;

základ víry – je Bůh v nás, světlo ze světla;

předpoklad víry – rozumové poznání, slyšení slova a obrácení;

podmínka víry – je to, co není základem ani vně, ale je „pod–kladem“, tj. něčím, co spolu trvá. Ve víře je to ochota mysli, připravenost srdce, poslušnost víry.

Tak se stává víra životem v moudrosti a věděni.

Ale zdá se, že starost rozumu nesmí být přílišná. Jsme děti racionalismu a žijeme velkou odvahou rozumu všechno poměřujícího a zvažujícího. Jenže kam náš rozum sahá? Víra však není na místě rozumového zatmění, nýbrž ve středu, z kterého obzírá všechno a pokorně přijímá, co člověka osloví.

Tento střed víry je *láska*, „Kdo nemiluje, nepoznal Boha, neboť Bůh je Láska“ (1 Jan 4,16). I víra pomine, láska zůstane. Láska je hlubším věděním i poznáním, je „laskavým uchopením podstaty“ (Patočka). Je v sebe přijímající, objevující a sebe dávající. Odtud svědectví víry a angažovanost ve všem dobrém, trpělivost a síla.

Krise víry není ani tak v rozumu – ale ve ztrátě lásky. Kdo miluje, nebude lehkovážně s vírou zacházet; bude za ni ochoten přinášet oběti a snášet protivenství – právě jako za lásku. Toto není žádný iracionalismus – ten nás nezachrání. Víra obohacuje lásku, láska víru, ale větší je láska. Té je nejvíc potřebí tomuto nevěřícímu světu.

Vojtěch Raňků